

Voorwoord

Als men voor de christelijke catacomben van Rome een synoniem moet vinden, dan dekt labyrint nog het best de lading in letterlijke en overdrachtelijke zin. Net zoals catacomben vele verdiepingen met talrijke galerijen, kleine gangen en grafkamers tellen, evenzeer legio zijn de vragen namelijk die kunnen gesteld worden met betrekking tot het ontstaan, de ontwikkeling, de geschiedenis, de gebruikers, de decoratie, de inscripties, de olielampen en dergelijke meer van deze constructies. Deze dissertatie, die deel uitmaakt van het NWO-project “*The Rise of Christianity*”, focust specifiek op de vraag of de catacomben van Rome een christelijke vinding zijn. Net zoals in de andere deelprojecten wordt ook hier een leidraad aangebracht die het mogelijk moet maken de weg te vinden in de wirwar van gangen in de catacomben.

Wil men niet verdwalen in de catacomben, dan doet men best een beroep op ervaren gidsen. Gelukkig kon ook ik rekenen op “gidsen” die mij door het wetenschappelijke labyrint van de catacomben loodsten. Hierbij wil ik in eerste instantie Prof. Dr. L.V. Rutgers bedanken voor het in goede banen leiden van deze dissertatie en het geduldige bijstaan met goede raad en advies. Mijn dank gaat ook uit naar Prof. Dr. A. Provoost die mij ongeveer acht jaar geleden binnenleidde in de vroegchristelijke archeologie. Onze gesprekken over de catacomben leverden steeds nieuwe stof tot nadenken op. Mijn dank gaat ook uit naar de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek voor de financiële ondersteuning. Verder wil ik ook het Pontificio Istituto di Archeologia Cristiana bedanken voor de mogelijkheid die mij geboden werd *in situ* enkele belangrijke catacomben te kunnen bestuderen. Mijn dank gaat hierbij uit naar Prof. Bisconti, Prof. Flocchi Nicolai en Dott.ssa Giuliani. Tenslotte wil ik ook iedereen bedanken, en jou wil ik bij naam noemen Heino, die mij met raad en daad hebben bijgestaan in het tot stand komen van deze dissertatie. Jullie ondersteuning en begrip betekenden veel voor mij. Aan jullie “gidsen”, en jij in het bijzonder ma, wil ik dit boek opdragen.